

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Emlékezők!

Szerte a világban az egyetemi és főiskolai ifjúság mindig is meghatározó szerepet játszott a forradalmak kitörésében a történelem zivataros évszázadai során. A fiatalság heve, lecsillapíthatatlan tettvágya a változás és a jobb elérése, kivívása érdekében városunkban is több alkalommal lobbantotta fel a forradalom lángjait.

Egyetemi karunk jogelődjének, Európa első agrár-felsőoktatási intézményének megalapítását 30 esztendővel követően egykori hallgatóink már ott álltak az 1848-as szabadságharc résztvevői között – olykor még az élükön is. Sajnos, ahogy a történelem mutatja, az elbukott forradalmakat mindig megtorlás és megfélemlítés követte. A kudarc után Haynau rémuralmának egyik első áldozata volt báró Mednyánszky László óvári gazdasz honvédőrnagy, akit a pozsonyi Szamárhegyen végeztetett ki a hadvezér 1849. június 5-én. Így Mednyánszky egyik társával együtt vált a Haynau nevéhez kötött megtorlás első vértanújává.

Sajnos az akkori Magyaróvári Gazdasági Felsőbb Magántanintézetnek is kijutott az elnyomás szörnyűségeiből. Története során ebben az időszakban került elsőként felfüggesztésre az oktatás az intézményben, amely csak nagy erőfeszítések után tudta újra indítani képzését 1850-ben.

A másik – és egyben utolsó – ilyen jellegű felfüggesztésre 100 évvel később, 1949-ben került sor. Ez már a sztálinista-rendszerű totális diktatúrát kiépítő Rákosi Mátyás nevéhez köthető korszak idejére esett. A rendőrállam és a totális, féktelen terror korszakát az államvédelem kegyetlenkedései, koncepciók perek, az „osztályidegen elemek” gulag-szerű táborokba deportálása, kivégzése, illetve a párton belüli ellenzék pusztítása jellemezte.

A még elfekvő és feldolgozatlan levéltári forrásokat lapozgatva az akkori kegyetlen rendszer működésére és szemléletmódjára jellemző, sarkos megállapításokkal találkozhatunk karunkkal kapcsolatban. Az egyik ilyen dokumentum egyszerűen csak „ideológiai koszfészekként” jellemezte iskolánkat, amelyet ennyi év távlatából – és a sorok szerzőit ismerve – akár vehetnénk dicséretnek is.

Sajnos az iskola működtetésének szüneteltetése ekkor jóval hosszabbra nyúlt, az oktatás újraindítására egészen 1954 őszéig (!) várni kellett. A politikai-társadalmi helyzet azonban érdemben nem változott az eltelt évek során. Sőt, az elégedetlenség nőttön-nőtt az országban.

A „személyi kultusz” rovására írt törvénysértések „kijavítása”, vontatott és erőtlen intézkedései nem vallottak arra, hogy a hatalmat megtestesítő állampárt valóban reformokra szánta el magát. Ennek megfelelően 1956 októberében az egyetemek és főiskolák diákjai megfogalmazták követeléseiket, amelyeket felsorakoztattak a társadalom egészének elvárásai mellé.

A szocializmust hirdető párt és ifjúsági szervezete, a DISZ egyre inkább hitelét veszítette. A diákság elutasította a külső „vezérlést” és saját szervezetét kívánta felállítani – amint az korábban is volt. Hallgatóink már október 22-én este összejövetelt szerveztek, hogy összegezzék elképzeléseiket.

A fordulópontot október 25., egy csütörtöki nap estéje hozta meg. Ekkor jutott el a Parlament épülete előtti vérengzés híre Óvárra is. Tiltakozásul és szolidaritásuk kifejezéséeként az első évfolyam hallgatói néma tüntetést szerveztek a mai Fő úton és Magyar utcán, amelyen a diákság túlnyomó része felvonult, majd a DISZ-szervezetet feloszlatoznak nyilvánították.

A megmozdulást követően Horváth Imre, a városi pártbizottság titkára „magához kérette” a diákság képviselőit. Kijelentette, hogy „*torkig van ... az akadémistákkal, és a legjobb elvtársaival az akadémistákat széttapostatja.*”

A visszaemlékezések szerint másnap reggel az előadásokra induló diákság kisebb-nagyobb csoportokban a vár épülete előtt tárgyalta az eseményeket, aztán lassan az utcára, a közeli pártbizottsági épület elé vonult a mai Deák térre, ahol a városból már mások is gyülekeztek. A Szentháromság-szobor talapzatán Steinhardt László első évfolyamos hallgató elszavalta a Talpra magyart, illetve a Tanácsházáról leverték a vörös csillagot.

A tömegben állók csak később tudták meg, hogy már itt majdnem megtörtént a tragédia. A teret körbeölelő épületek padlásterére ugyanis egy teherautónyi ávós készült terv szerint a tömegbe lőni. Ez szerencsére nem következett be, valószínűleg a helyszínen vonuló általános és középiskolások miatt.

Innét a gyülekezők a Járásbíróság és a Posta elé indultak, ahol az úttesten álló autóbusz tetejéről olvasta fel Musitz László harmadik évfolyamos hallgató a 12 pontot. A tömeg itt kettévált, az akadémisták a Gyári úton haladtak a főkapu irányába, így jutottak el a mai Gyász térre, a Határőr laktanya elé több száz tüntetővel együtt.

Egy visszaemlékező szavait idézve: *„a határőrségnél két géppuskát láttam beásva. Elöttem volt egy magas, micisapkás, hosszú bőrkabátos férfi. Talán négy lépésre, fél karral előre egy százados odaállt a fa mellé, az előbb említett férfival beszélgetett.”*

A tüntetők közben csak azt kérték, követelték, hogy távolítsák el az irritáló, idegen hatalmat jelképező vörös csillagot.

Egy másik visszaemlékező szerint „északnyugati irányból érkezett egy csillagját levett katonatiszt, aki azt mondta: „Fiúk, vigyázzatok, mert lőni fognak.” – közben állt a tömeg és énekelt.

Ebben a percben történhetett, hogy Dudás százados *„a jobb oldalán hordott pisztolytáskát kigombolta. A szemem előtt. Felhajtotta a fedelet, megfogta a*

pisztolyt markolatra és a levegőbe lőtt. Ezt a lövést nem lehetett elkülöníteni aztán jóformán a rá következő sortűztől.”

Az ének – a Szózat, Kossuth-nóta – halálhörgésbe fült.

Nagy Árpád harmadik évfolyamos gazdaszt a Marseillaise-szel az ajkán érte a halálos lövés. Évfolyamtársai közül Horváth Gyula és Wesztergom Imre nem térhettek soha vissza élve az ódon vár falai közé.

Az első évfolyamos Varga Erzsébet a kórházban, a mütő következtén vesztette életét. A 19 éves Pintér Gizella testét egy egész sorozat, hat lövés érte, szintén a kórházban hunyt el. Évfolyamtársuk, a cafatokra szétroncsolt lábú, de azt derékszíjjal még szorító Szalai István, így kiáltott utolsó szavaival hallgatótársának: „A mi vérünk nem folyt hiába!”

Dr. Nagy Miklós könyvében még 25 egykori oktatót és hallgatót sorol fel, akik megsebesültek a sortűzben.

Október 27-én a vár előtt, este 7 órakor az első világháború hősi halottainak emlékműve mellett vettek búcsút a hallgatók legyilkolt társaiktól.

November 4-én vasárnap a visszatért szovjet csapatok megszállták a várost. Az oktatói testület hétfői ülésén elhatározta, hogy a következő napon megkezdik az előadásokat. Csakhogy 6-án mindössze hét hallgató jelent meg az órákon. Legtöbben hazatértek, a fenyegető terror elől pedig 46 első-, 22 másod- és 13 harmadéves választotta az emigráció keserves kenyerét.

A szovjet megszállás ellenére – a fenyegető tankok árnyékában – a még itthon maradt hallgatók egy alkalommal tömegesen demonstráltak a rendszer ellen: december 11-én a salgótarjáni sortűzre reagálva az óralátogatás bojkottálásával fejezték ki szolidaritásukat.

A tömeges megtorlás és megfélemlítés eszközeit a terror egyéb módszerei: fegyelmi eljárások, elbocsátások, rendőrségi zaklatások váltották fel.

Kegyetlenül elbántak a túlélők közül mindenkivel, akiről csak feltételezték, hogy valamiféle szervezője volt a tüntetésnek, vagy hangosan kifejezésre jutatta a rendszerrel szembeni elégedetlenségét, különösen, ha diák vagy értelmiségi volt az illető.

Egy visszaemlékezés szerint *„néhány hét múlva, amikor a könnyebben sérültek egy része elhagyhatta a kórházat, helyükre a „nyomozásnak” nevezett megtorlás áldozatai kerültek. Volt, aki még a nevét sem tudta megmondani, a szobatársai csak annyit tudtak róla, hogy gazdász, akit két egyenruhás bevonszolt a kórtermünkbe... - Annak a szerencsétlen gyereknek alig volt egy ép porcikája. Az arcát, a végtagjait, az egész testét olyan bestiálisan összeverték, hogy moccanni sem tudott, vérzett mindene, keserves kínok között nyögött.”*

1957 februárjában több jel mutatott arra, hogy a diktatúra elérkezettnek látta az időt a leszámolásra az értelmiség vezetőinek ama rétegével, amely távol tartotta magát az újjászervezett párttól. A hatalom nem riadt vissza a legdurvább eszköz, a koncepció per alkalmazásától sem. Ennek esett áldozatául az akadémia egykori igazgatója, Dr. Varga Ernő, valamint igazgatóhelyettese, Dr. Dohy János is. Az igazgató elleni vád a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom vezetésének büntette volt. Az ügyvédek szerint az akasztófa árnyékában állt. A tanúként berendelt Dohy próbálta menteni Varga igazgatót. Ez lett a veszte. A tárgyaláson letartóztatták és 13, az ártatlanságát bizonyító tanúvallomás ellenére a koncepció perben a dühtől tájékozott véresszájú ügyész halálbüntetést kért rá. A bíró azonban megelégedett 10 évvel, amelynek a felét Dohy professzor le is töltötte.

A rendszerváltozás idején, a sortűzben szintén életveszélyes sérülést szenvedett későbbi dékán, Dr. Kuroli Géza idejében az igazságtalanul meghurcolt hallgatók, a megtorlás alatt eltávolított vagy bebörtönzött oktatók rehabilitációja megtörtént. A megemlékezés záruljon professzor Úr bölcs szavaival: *„Múlnak az évek, kopik az emlékezet, fakulnak az emlékképek. ... A sok viszontagság után*

elérkezett az ideje annak, hogy nagyobb súlyt helyezzünk a szeretet lelkekbe plántálására, a gyűlölet semlegesítésére. Gyűlöletből nem, szeretetből élhet a nemzet. Mi egyéb más lehetne a szeretet, mint nemzeti érzés. Ha ezt az érzést bennünk nem ingatták volna meg, másképp állna nemzetünk a világ előtt. ... A bennünket követő generációk legyenek büszkék arra és ápolják hagyományait annak, ami előtt a világ térdet és fejet hajt.”